

FUTBOL HAKEMLERİNİN KENDİNİ SABOTAJ DÜZEYLERİ

Yetkin Utku KAMUK¹

Fatih EVLİ²

Harun TECİMER³

Atıf/©: Kamuk, Y., U.; Evli, F. ve Tecimer, H. (2018). Futbol hakemlerinin kendini sabotaj düzeyleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2257-2267. doi: 10.17218/hititsosbil.461486

Özet: Bu çalışmanın amacı Çorum ilinde faal olarak görev yapan futbol hakemlerinin kendini sabotaj düzeylerinin belirlenmesidir. Çalışmada katılımcıların kendini sabotaj düzeylerinin, yaş, cinsiyet, hakem yaşı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi gibi değişkenler açısından da incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın araştırma grubunu Çorum ilinde faal olarak görev yapan futbol hakemleri (N= 49) oluşturmaktadır. Elde edilen veriler Jones ve Rhodewalt tarafından geliştirilip, Akın tarafından Türkçe' ye uyarlanmış olan 25 soruluk likert tipi "Kendini Sabotaj Ölçeği" kullanılarak toplanmıştır. Bulgular: Çalışmada elde edilen verilerin analizinde yüzde frekans tabloları ve değişkenlere göre farklılık olup olmadığı ANOVA testi kullanılarak incelenmiştir. Anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak belirlenmiştir. Verilerin analizi sonucunda katılımcıların demografik özelliklerine göre kendini sabotaj düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı ($p<0,05$) görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Başarısızlık Kaygısı, Dışsallaştırma, Spor.

Self- Handicapping Levels of Football Referees

Citation/©: Kamuk, Y., U.; Evli, F. and Tecimer, H. (2018). Self-handicapping levels of football referees, *Hitit University Journal of Social Sciences Institute*, 11(3), 2257-2267. doi10.17218/hititsosbil.461486

Abstract: The purpose of this study is to determine the self-handicapping levels of active football referees in Corum. It was also aimed to examine the participants' self-handicapping levels by age, gender, year of profession, education level and income level. The subjects were the active football referees (N = 49) in Corum. The data were collected by using the 25-question "Self-Handicapping Scale", which was developed by Jones and Rhodewalt and adapted to Turkish by Akın. The data were analysed by using the percentage and frequency tables and the differences between the variables were examined by using ANOVA. Results: Significance level was determined as $p<0.05$. As a result, there was no significant differences ($p>0.05$) between self-handicapping scores according to participants' demographic data.

Keywords: Fear of Failure, Externalization, Sports.

1.GİRİŞ

İnsanın sahip olduğu duygular içerisinde bazıları diğerlerine kıyasla daha kuvvetlidir. Bu duygular içerisinde yeterli görünme duygusu, kendine saygı, öz değer, kendini gerçekleştirme duyguları gibi önemli bir yere sahiptir.(Baumgardner, Lake ve Arkin, 1985). Yeterli görünme arzusunun gerçekleştirilmesi bazı insanlar için oldukça önemlidir. İnsanoğlu edindiği tecrübeler sonucunda farklı bakış açıları geliştirir ve bireylerin farklı bakış açılarına sahip olmalarının nedenlerini algılayabilir.

Çoğu birey için duygusal gereksinimlerin yerine getirilmesi büyük önem taşır. Öyle ki, bazı bireyler bu durumu başarı ile eşdeğer görmektedir. Herhangi bir başarısızlık veya yenilgide bazı

Makale Geliş Tarihi: 19.9.2018

Makale Kabul Tarihi: 26.9.2018

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, Hitit Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, yetkinkamuk@hitit.edu.tr

² Dr., Hitit Üniversitesi, Hitit Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, fatievl@hitit.edu.tr

³ hs.tecimer@hotmail.com

bireyler kendilerinin çevreleri tarafından yetersiz olarak değerlendirileceklerini düşünürler. Bu durumdan kaygılanıp dışa vurmamak için uğraş verirler. Bunun için ise başarısızlıklarına geçerli gerekçeler ortaya çıkartır ve böylelikle hem kendine olan öz saygılarının devamını hem de çevrelerinin kendileri hakkındaki düşüncelerini kontrol etmek, şekillendirmek isterler. (Büyükgöze ve Gün, 2015). Normal koşullar altında gerçekleşmeyen, ancak başarısızlığın üzerini örtmeye ya da hedef saptırmaya yönelik bu davranış eğilimleri kendini sabotaj kavramı altında değerlendirilmektedir (Anlı ve diğerleri, 2011; Akın ve diğerleri, 2011; Büyükgöze ve Gün, 2015).

Tanımsal olarak kendini sabotaj kavramı “*bir işi ya da görevi yerine getirebilecek kapasitede olmasına rağmen bireyin bu işi yapıp yapamayacağına yönelik belirsizlik yaşaması ve yeterli kapasitede olmadığına ilişkin bahaneler bularak kendini haklı gösterme çabası*” olarak ifade edilir (Üzar, Özçetin ve Hiçdurmaz, 2016). Kendini sabotaj sonucu bireyler, başarıyı bireysel olumlu özelliklerinden kaynaklı, başarısızlığı ise kontrollerinde olmayan ve dış etkenlerden kaynaklı olduğu görüşünü ortaya atmaya çalışarak benliklerini koruma altına alma yönünde uğraş verirler. Bu davranış biçimi, bireyin davranışının sonucu her ne olursa olsun, kendisini iyi hissetmesine katkıda bulunmaktadır (Akın, Abacı ve Akın, 2011).

Akın ve arkadaşları da kendini sabotajı “*başarısızlıkla karşılaşıldığında bu durumu dış etkenlere, başarı durumunu ise kendi sahip olduğu olumlu özelliklere bağlayan bir davranış biçimi veya performans ortamının seçilmesi*” şeklinde ifade etmiştir. Kişinin başarı ihtimalini düşürerek olası bir başarısızlığa ait gerekçeleri dışsal faktörlere bağlamasına destek sağlayabilecek engeller, kişinin kendi başarısızlığını haklı gösterme amacına mükemmel bir şekilde hizmet etmektedir. İşte bu sebeple kendini sabotaj davranışı, benlik koruyucu bir davranış olarak görülmektedir (Akın ve diğerleri, 2011).

1.1.Kendini Sabotaja Yönelim

İnsanlar hedeflerine ulaşmak isterken içsel ya da dışsal engellerle karşılaşabilirler. Dışsal engeller çoğu zaman farkına varılması daha kolay kavramlar olabilirken, içsel engeller ise anlamlandırılması daha zor ve detaylı bir değerlendirme gerektirdiği için, bu dışsal engelleri görebilmek ve bunlara anlam yükleyebilmek oldukça zordur. Bireyler kişisel özelliklerini keşfettikçe ve kişilikleri ile ilgili bilgi edinme becerilerini geliştirdikçe, içsel engellerinin neler olduğunu tespit etme ve karşılaştıkları engelleri çözme noktasında daha yeterli hale gelmektedirler (Yıldırım ve Demir, 2017).

Kendini sabotaj davranışını gösteren bireyler, kendilerine olumsuz deneyimler yaşatacak ya da kişiliklerini tehdit edebilecek durumlara çözüm bulmak, performanslarını düşürecek olumsuz koşulları kendileri hazırlamaktadırlar. Kendini sabotaj çocukluk döneminden başlayarak kendisine ve başarıya yönelik geliştirdiği negatif bilişsel yapılar ile ilgilidir. Bireyin çocukluk döneminde anne babası ile etkileşimi ve diyalogları öz-benlik gelişiminin ne yönde olacağına etki eder. Çocuğa, akademik başarı performansına ya da yetenekleri ile ilgili olarak çok değerli olduğunun yoğun bir şekilde hissettirilmesi, çocukta anne ve babasına karşı başarılı olarak görünme davranışını sürdürmesi gerektiği, onların dikkatlerini çekmeye devam etmesi ve öz değerini koruma amacıyla, kendisini gerçekte olduğundan daha iyi ve/veya parlak göstermesi gerektiği düşüncesine kapılmasına ve bu şekilde davranmasına yol açabilir. Ancak bu eğilim bir süre sonra kendini sabote etme davranışının görülmesine neden olmaktadır (Kearns ve diğerleri, 2007).

Gerçekleştirilen bir fiilde başarısız olma ihtimali düşüncesi, bireylerde strese yol açmakta ve bazı bireyler iyi performans gösterme ihtimalini azaltacak engeller bularak veya üreterek, öz yeterlik

hissini koruma davranışı geliştirmektedirler. Başarısızlık duygusundan kurtulmak üzere, bazı bireyler, yapacağı işte başarılı olmak için gerekli hazırlıkları yapmakta; diğer bazı bireyler ise başarılarını artırıcı yollar denemek yerine, mevcut yeteneklerinin başarıya ulaşmada yeterli olacağına inanmakta ve başarılı olmak için hazırlık yapmak yerine mevcut durumlarıyla hareket etmektedirler. Bu davranışı sergileyenler, başarısızlıkla karşılaştığında bu durumu dışsallaştırarak kendini sabote etmektedirler. Başarısızlık durumunda bireyler, bunun sebebini ya da sebeplerini kendi kontrollerinde olmayan bir engelle yüklerler ve başarısızlığa neden olan asıl kaynağı dışsallaştırırlar. Başarılı olunması halinde ise birey, her türlü olumsuzluğa karşın başarıya ulaşabildiğini ispat etmiş olacaktır. Bu nedenle, her iki senaryoda da birey kazançlı olacaktır. Başarısızlık durumunun ortaya çıkması halinde birey, başarıya ulaşabilmek için kendisini yeterince iyi hazırlamamış olduğunu değil, çeşitli kötü şartları ve/veya ortama ilişkin dezavantajları öne sürerek benliğini korumak üzere kendini sabote etme davranışını sergilemektedir. Kendini sabotaj eğilimine sahip olan kişiler, becerilerin ancak ortaya konabileceğine fakat bu becerilerin geliştirilemeyeceğine ya da kendilerinin sahip oldukları beceri düzeylerinin yeterli olmadığına inanırlar. Bu inanışların bir bileşkesi olarak da kendini sabotaj davranışı ortaya çıkmaktadır (Akın, Abacı ve Akın, 2011).

Sabotaj mekanizmasını kullanmak isteyen bireyler, başarısızlık ihtimalini öngördükleri durumlar için, olayın sonuçlanmasını beklemeksizin, başarısızlıklarına gerekçe olabilecek mazeretlerini akıllarında sıralamaktadırlar. Bu şekilde, henüz olay gerçekleşmemiş olsa bile, hataya neden olabilecek şekilde “sabotaj” hazırlanmış olmaktadır. Bu sayede başarısızlıklar dışsallaştırılırken, başarılar içselleştirilmekte ve başarısızlık halinde, başarısızlığın nedeni için bir gerekçe olarak gösterilebilmektedir (Anlı ve diğerleri, 2011).

Bireylerde bulunan hata yapma endişesi, sabotaj stratejilerine yönelmede önemli bir unsurdur. Hata yapma endişesi, bireylerin yapacakları işleri ertelemelerine neden olmakta ve bireyler bu sayede performanslarını sergilediklerinde yaşayabilecekleri potansiyel utanma duygusundan uzak kalmaktadırlar. Bu endişe durumu, negatif içsel ve kişilerarası değerlendirmelerden kaynaklanmaktadır. Hata yapma endişesi nedeniyle ortaya çıkan sabotaj eğilimi zamanla bireyin sürekli başvurduğu bir davranış olarak görülebilmektedir. Bu nedenle, hata yapma/başarısız olma endişesi ve sabotaj davranışları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır (Eliot ve Thrash, 2004).

1.2.Sabotaj Çeşitleri

Literatürde tarif edilen iki tip kendini sabotaj vardır. Bunlar davranışsal kendini sabotaj ve sözel kendini sabotaj olarak sınıflandırılmaktadırlar (Cox ve Giuliano, 1999).

1.2.1.Davranışsal Kendini Sabotaj

Gerçekleştirilen performansı doğrudan etkileyen ve maksatlı olarak yapılan sabotajdır. Bu sabotaj türünde kişi içerisinde yer aldığı durumu ya da gerçekleştirmesi gereken işi bilinçli olarak zor hale getirir. Davranışsal sabotaj stratejilerinin içerisinde, alkol ve madde kullanımı (Zuckerman ve Tsai, 2005), yapılacak olan görevi yerine getirme hususunda gerekli özverinin gösterilmemesi (Hirt ve diğerleri,2003), işlerin zamanında yapılmaması ve ileri bir tarihe ertelenmesi veya işlerin yapılması için hazırlanma yerine tiyatroya gitmesi gibi davranışlar yer alabilir (Zuckerman ve Tsai, 2005).

Bu tip sabotajda birey, daha performans gerçekleştirilmeden olası başarısızlığını haklı gösterecek gerekçeler üretmektedir. Burada birey genellikle yapılacak olan işi kendisi güçleştirmektedir çünkü bu sabotaj türü kendisini değerlendirecek olan diğer kişiler için daha fazla inandırıcı

olacaktır. Çünkü davranışsal kendini sabotaj, diğer sabotaj türüne kıyasla, başarı ihtimalini çok daha fazla azaltmakta ve yoruma daha az açık bir sabotaj türü haline gelmektedir (Akın ve diğerleri,2011). Kendini sabote etme davranışlarının incelendiği çalışmalarda, mükemmeliyetçi kişilik özelliklerine sahip kişilerin hata yapma endişesiyle kendilerini geriye çekme ve kendini sabote etme stratejilerini sıklıkla kullandıkları bulunmuştur (Sansone ve diğerleri,2008, Rhodewalt ve diğerleri,2006).

1.2.2.Sözel Kendini Sabotaj

Sözel kendini sabotaj kişinin içinde bulunduğu koşulların, çevrenin ya da değişkenlerin uygun şekilde olmadığını ve başarısızlığının da bunlardan kaynaklandığını öne sürmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu tip sabotaja yönelen bireyler hasta, kaygılı ya da stresli olduklarını, performansın gerçekleştirilmesi için gerekli koşulların yeterli olmadığını yahut takım arkadaşlarının yeterli/uyumlu olmadıklarını öne sürmektedirler. Bu stratejilerin gücünün diğerine kıyasla daha düşük olmasına karşın, her iki stratejinin de asıl gayesi kişinin kendisine yönelik benlik ve yeterlik algılarını korumaya çalışmaktır (Hirt ve diğerleri 2003).

Sözel kendini sabotaj asıl olarak mazeret üretme ve bunu sunma temeline dayanmaktadır. Ancak, mazeret üretme durumunda bile kişinin performans kalitesi be başarı düzeyi etkilenmemektedir. Kaygı, korku, endişe, utanma gibi duygulara kapılmış olduğunu iddia etmesi ya da kendisini derinden etkileyen bazı duygusal olaylar yaşadığını öne sürmesi gibi nedenler bu tip sabotaja örnektir (Akın ve diğerleri,2011).

Genel olarak değerlendirildiğinde, kendini sabote etme davranışı bireylerde akut olarak öz benliklerini koruma işlevini yerine getirirse de, kronik kullanımda etkisini kaybederek çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Bu sorunlardan biri uyum sağlama becerisinin azalmasıdır ve bu durum kendini sabote etme davranışının kişilik özelliği olmasına yol açmakta ve böylelikle bir döngü oluşmaktadır (Zuckerman ve diğerleri,1998). Kendini sabotaj davranışlarının devam etmesi durumunda kişilerde depresyon belirtileri, sinirlilik, narsistik kişilik bozukluğu, düzenbaz davranış özellikleri, utangaçlık, uzun süreli düşük psiko-sosyal iyilik hali, savunucu kötümserlik, tükenmişlik sendromu gibi çeşitli sağlık problemlerinin ortaya çıkabildiği bilinmektedir (Martin ve diğerleri,2003, Rhodewalt ve diğerleri,2006, Zuckerman ve Tsai, 2005, Coudevylle ve diğerleri,2011, Akın, 2012). Bunlara ilave olarak; başarısız olmasının nedenlerini dışsallaştırmak ve öz benliğini korumak amacıyla birey sosyal ortamlardan uzaklaşmakta ve buna bağlı olarak da sosyal izolasyon durumu ile karşı karşıya kalmaktadır (Zuckerman ve Tsai, 2005).

Kendini sabotaj davranışları, bireyin ortaya koyabileceği gerçek performansın gerçekleşmesinin önüne geçmekte ve buna bağlı olarak bireyin psikolojik durumunu olumsuz etkilemektedir (Arabacı ve Akın, 2011.).

1.3.Futbol Hakemi

Futbol maçını yöneten, kuralları uygulayan, maçın resmi kronometresini tutan görevli olarak tanımlanabilir. Bir futbol maçı 1 orta hakem, 2 yardımcı hakem ve varsa dördüncü hakem ile işbirliği içerisinde yönetilir (TFF, 2017).

1.3.1.Orta Hakem

Maçın tek ve tam otoritesi olan orta hakem, oyunun başlamasından bitimine kadar tam yetkili olarak görev yapar. Oyunun durduğu anlarda da yetkisi ve görevi devam eder. Orta hakem, yan ve dördüncü hakemlerle eşgüdüm içinde maçı yönetirler (TFF, 2017).

1.3.2.Yardımcı Hakem

Çapraz karşılıklı taç çizgileri üzerinde görev yapan yardımcı hakemler orta hakemin doğru karar verecek pozisyonda olmadığı durumlarda ona yardım ederler. Yardımcı hakemlerin maç içerisinde ki sorumlulukları; ofsayt belirleme, köşe vuruşu ve aut atışlarında hakeme yardımcı olmak taç atışlarında da kullanılacak yönü göstermektir (TFF, 2017).

1.3.3.Dördüncü Hakem

Dördüncü hakem müsabaka yönetmeliğine göre atanabilir ve eğer üç hakemden biri göreve devam edemezse onun yerine görev yapar. Dördüncü hakem, maç sırasında oyuncu değiştirme ve teknik alanda bulunanların davranışlarını kontrol etmekle görevlidir (TFF, 2017).

1.4.Hakemlerin Başarılı Olmasının ya da Başarısızlığının Belirlenmesi

Maç içerisinde hakem, yardımcı hakemler ve dördüncü hakemin vermiş olduğu kararları değerlendirmek üzere ilgili kuruluş tarafından bir gözlemci atanır. Gözlemci, hakemlerin verdiği kararların doğruluğu veya yanlışlığı, hakemler arasındaki iş birliği ve saha içerisindeki tüm davranış ve tutumlarını oyun süresince değerlendirir. Gözlemciler maç sonu hakem odasına girerek pozisyonların tartışmasını bir de hakemlerle birlikte yapar. Gözlemci, değerlendirme sonucuna göre bir puan verir ve bu puanlama 6,0 ile 10,0 arasındadır. 6,9 ve daha aşağı puan “kabul edilemez düzeyde kötü hakemlik performansı” anlamında iken, 9,0 ve üzeri puan “mükemmel hakemlik performansı” anlamına gelmektedir. Müsabaka gözlemcisi, puanlama sonuçlarını Türkiye Futbol Federasyonu’na rapor eder. TFF, gözlemci raporuna göre hakem hakkında değerlendirmede bulunur (TFF, 2017).

1.5.Hakemlerin Kendini Sabote Etmesi

Spor müsabakaları gibi başarı odaklı performanslarda, müsabakada yer alan tüm bireyler, kendilerinin başarılı olduğunu göstermek için mücadele ederler. Bu bireyler; sporcular, antrenörler ve hakemlerdir. Müsabakalarda en kritik role sahip olan birey hiç kuşkusuz hakemdir. Hakem bir müsabakanın tek yöneticisidir ve kararları tartışmaya açık değildir. Bu nedenle, hakemlerin müsabaka içerisinde verdiği kararlar müsabakanın kaderine etki etmektedir. Yanlış bir karar her şeyi değiştirebilecek güce sahip olabilmektedir. Örneğin; bir kupa müsabakasında son dakikada hakemin vermiş olduğu penaltı kararı, eğer yanlış ise, haksız yere bir takımın şampiyon olmasına neden olabilir. Bu kabul edilebilir birşey olmamakla birlikte, hakemin vermiş olduğu bu yanlış kararın uygulanmasına engel teşkil etmemekte ve bu karar tartışılmamaktadır.

Hakemlerin maç içerisinde karşılaştığı bunun gibi durumlar ve vermiş oldukları yanlış kararlardan dolayı kendilerine yapılan eleştirileri savmak ya da Federasyon, Merkez Hakem Kurulu ya da diğer üst kurullardan uygulanabilecek cezai yaptırımlardan uzak kalabilmek için kendini sabotaj eğilimine girmeleri mümkündür.

Bu araştırmanın amacı Çorum’da faal olarak görev yapan futbol hakemlerinin kendini sabotaj düzeyinin belirlenmesidir.

2.YÖNTEM

2.1.Denekler

Araştırma Çorum’da faal olarak görev yapan futbol hakemlerine tam sayım yöntemiyle yapılmış ve araştırma evreninde yer alan tüm hakemler çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmaya, 7 kadın ve 42 erkek olmak üzere toplam 49 futbol hakemi katılmıştır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Jones ve Rhodewalt (1982) tarafından geliştirilen Kendini Sabotaj Ölçeği (KSÖ) kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlama ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları Akın (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçek, tek boyutta toplanan 25 maddeden oluşmaktadır. KSÖ, 6'lı Likert tipi bir veri toplama aracı olup madde seçenekleri “hiç katılmıyorum (0)” ile “tamamen katılıyorum (5)” arasında değişmektedir.

2.3. Verilerin Analizi

Elde edilen veriler SPSS 22.0 (IBM, USA) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Deneklere ait veriler tanımlayıcı istatistikler, frekans ve yüzdelik tabloları olarak gösterilmiştir. Deneklerin kendini sabotaj puanları ortalama \pm standart sapma şeklinde verilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov- Smirnov ve Q-Q Plot testleri kullanılarak yapılmış ve normal dağılıma uygun oldukları görülmüştür. İkili gruplar arasındaki karşılaştırmalar için Bağımsız Örneklem t Testi, çoklu grup karşılaştırmalarında ise Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) kullanılmıştır. İstatistiksel incelemeler için anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir.

2.4. Araştırma İzni

Çalışmanın yapılabilmesi için gerekli etik kurul izni Hitit Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan, kurum onayı ise Türkiye Faal Futbol Hakemleri ve Gözlemcileri Derneği Çorum şubesi'nden yazılı olarak alınmıştır. Araştırmaya davet edilen deneklere çalışma ile ilgili açıklama yapılarak soruları cevaplandırılmış ve Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu verilerek, kendi rızaları ile çalışmaya katılmak istediklerini belirtmek üzere imzalamaları istenmiştir. Davet edilen katılımcıların tümü araştırmaya katılmayı kabul etmiştir.

3. BULGULAR

Tablo 1. Deneklerin Cinsiyete Göre Dağılımı

<i>Cinsiyet</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
<i>Kadın</i>	7	14,3
<i>Erkek</i>	42	85,7
<i>Toplam</i>	49	100,0

Tablo 1'de gösterildiği gibi ankete katılan deneklerin 7 (% 14,3)'si kadın ve 42 (%85,7)'si erkektir.

Tablo 2. Deneklere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

<i>Değişkenler</i>	<i>Kadın (n=7)</i>				<i>Erkek (n=42)</i>			
	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Ort.</i>	<i>SS</i>
<i>Yaş</i>	20,00	24,00	22,43	1,62	18,00	37,00	24,74	4,19
<i>Meslek Yılı</i>	2,00	5,00	3,43	1,27	2,00	20,00	5,50	4,17

Tablo 2'de, çalışmaya katılan 49 hakemin (7 kadın ve 42 erkek) yaş ortalamaları ve hakemlik yaptığı sürelerle ilişkin istatistikler verilmiştir. Çorum bölgesi hakemleri, hakem olarak en az 2 en fazla 20 yıldır hakemlik yapmaktadırlar. Kadın hakemlerin hakemlik süreleri (3,43 \pm 1,27) yıl, erkek hakemlerin hakemlik süreleri ise (5,50 \pm 4,17) yıldır. Erkek hakemlerin yaş ortalaması 24,74 \pm 4,19 iken, kadın hakemlerin yaş ortalaması 22,43 \pm 1,62'dir.

Tablo 3. Medeni Hallerine Göre Dağılım

Medeni Hali	n	%
<i>Evlü</i>	8	16,3
<i>Bekar</i>	41	83,7
<i>Toplam</i>	49	100,0

Tablo 3'te verildiği üzere Çorum bölgesi futbol hakemlerinin 8 (% 16,3)'inin evli ve 41 (% 83,7)'inin ise bekar olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Meslek Gruplarına Göre Dağılım

Meslek Grubu	n	%
<i>Kamu</i>	7	14,3
<i>Serbest Meslek</i>	6	12,2
<i>Çalışmıyor</i>	36	73,5
<i>Toplam</i>	49	100,0

Tablo 4'te ankete katılan hakemlerin meslek gruplarına göre dağılımı verilmiştir. Deneklerin 7 (% 14,3)'sinin kamu çalışanı, 6 (% 12,2)'sının serbest meslek sahibi olduğu ve 36 (% 73,5)'sının çalışmadığı ve hakemlikten başka gelirinin olmadığı görülmüştür.

Tablo 5. Gelir Düzeylerine Göre Dağılım

Aylık Gelir Düzeyi	n	%
<i>1604 TL'den az</i>	33	67,3
<i>1604-2500 TL</i>	7	14,3
<i>2501-3500 TL</i>	4	8,2
<i>3501-5000 TL</i>	5	10,2
<i>5001 TL ve üzeri</i>	0	0,0
<i>Toplam</i>	49	100,0

Tablo 5'te verilen Gelir Düzeylerine Göre Dağılım durumları incelendiğinde, hakemlerin 33 (% 67,3)'ünün 1604 TL'nin altında, 7 (% 14,3)'sinin 1604-2500 TL arasında, 4 (% 8,2)'ünün 2501-3500 TL arasında, 5 (% 10,2)'inin 3501-5000 TL arasında aylık gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Eğitim Düzeylerine Göre Dağılım

Mezuniyet	N	%
<i>Lise</i>	8	16,3
<i>Lisans</i>	41	83,7
<i>Toplam</i>	49	100,0

Tablo 6'ya göre Çorum bölgesi hakemlerinin 8 (% 16,3)'i lise, 41 (% 83,7)'i lisans düzeyinde eğitim seviyesine sahiptir.

Tablo 7. Çorum Bölgesi Hakemlerinin Kendini Sabotaj Puanları

N	Kendini Sabotaj Puanı
<i>Aralık</i>	49
<i>En düşük</i>	52,0
<i>En yüksek</i>	23,0
<i>Ortalama</i>	75,0
<i>Standart Sapma</i>	50,39
	12,61

Tablo 7'de görüldüğü gibi Çorum bölgesi hakemlerinin kendini sabotaj ölçeğinden (KSÖ) aldıkları puanların ortalaması 50,39 standart sapması 12,61'dir. KSÖ puanlarının medyan değeri 51'dir.

Tablo 8. KSÖ Puanlarının Değişkenlere Göre Farklılık Gösterme Durumunun ANOVA Testi ile İncelenmesi

		Kareler Toplamı	df	F	Sig.
<i>Meslek Grubu</i>	<i>Gruplar Arası</i>	242,47	2	0,754	0,476
	<i>Gruplar İçi</i>	7395,16	46		
	<i>Toplam</i>	7637,63	48		
<i>Gelir Düzeyi</i>	<i>Gruplar Arası</i>	465,72	3	0,974	0,413
	<i>Gruplar İçi</i>	7171,92	45		
	<i>Toplam</i>	7637,63	48		
<i>Hakemlik Süresi</i>	<i>Gruplar Arası</i>	17,243	2	0,052	0,949
	<i>Gruplar İçi</i>	7620,39	46		
	<i>Toplam</i>	7637,63	48		

ANOVA testi sonucuna göre, KSÖ puanlarının yaş grubu, meslek grubu, hakemlik süresi ve gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılık göstermediği ($p>0,05$) belirlenmiştir.

Yaş grubu (18-24 yaş arası ve 25 yaş ve üzeri kategorileri), cinsiyet, medeni durum ve eğitim düzeyi (lise ve lisans kategorileri) değişkenlerinin KSÖ puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olup olmadıklarını belirlemek amacıyla bağımsız örneklem *t* testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Bazı Değişkenlere Göre *t* Testi Sonuçları

Değişkenler	t	df	Sig.
<i>Cinsiyet</i>	1,347	47	0,184
<i>Yaş Grubu</i>	-0,553	47	0,583
<i>Medeni Durum</i>	0,514	47	0,610
<i>Eğitim Düzeyi</i>	0,422	47	0,675

Tablo 9 incelendiğinde, KSÖ puanlarının cinsiyet, yaş grubu, medeni durum ve eğitim düzeyine göre farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir.

4. SONUÇ

Çalışma kapsamında Çorum bölgesi futbol hakemlerinin kendini sabotaj eğilimleri incelenmiş deneklerin Kendini Sabotaj Ölçeği (KSÖ) puanlarının $50,39\pm 12,61$ (Ort \pm SS) olduğu bulunmuştur. KSÖ skorlarının medyanı genellikle 60 civarında olduğu belirtilmektedir (Rhodewalt, 1990). Deneklerin kendini sabotaj eğilimlerinde cinsiyet, yaş grubu, medeni durum, meslek grubu, gelir düzeyi, eğitim düzeyi ve hakemlik süresi değişkenlerine göre fark olmadığı bulunmuştur (Tablo 8 ve Tablo 9).

Öğretmen adaylarına yönelik yapılan çalışmada, araştırmaya katılanların cinsiyet, yaşadığı yer, geldiği yerleşim yeri, gelir düzeyi ve mezun oldukları lisans bölümünün idealleri olup olmadığı gibi kriterler üzerinde de kendini sabotaj düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Gündoğdu, 2013).

Alan yazında, üniversite öğrencilerine yönelik yapılan bir diğer çalışmada gelir düzeyleri açısından anlamlı bir fark bulunamazken, cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre kendini sabotaj puan ortalamaları daha yüksek çıkmıştır (Anlı, 2015).

Psikolojik sağlığı olumsuz biçimde etkileyen kendini sabotaj kavramının doğasının incelenmesi, kendini sabotaj düzeylerinin düşürülmesi, futbol hakemlerinin daha akılcı inançlara sahip hale getirilerek, kendi için oluşturduğu engellerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olunması ve başarılarının artırılması düşünülebilir.

Spor alanında kendini sabotaj konusunu incelemiş olan pek çok çalışma mevcut olmakla birlikte, yapılmış olan çalışmaların içeriği değerlendirildiğinde, hedef kitlenin genellikle sporcular olduğu görülmüş (Rhodewalt ve diğerleri, 1984; Bailis, 2001; Sniezek, 2001; Kuczka ve Treasure, 2005; Coudevylle ve diğerleri., 2008a; Coudevylle ve diğerleri, 2008b; Finez ve diğerleri, 2012; Finez ve Sherman, 2012) ancak kendini sabotaj konusunda hakemler üzerinde yapılmış herhangi bir ulusal ya da uluslararası çalışmaya rastlanılmamıştır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göz önünde bulundurularak Çorum bölgesi futbol hakemlerinin kendini sabotaj düzeyleri ile karşılaştırılabilecek benzer herhangi bir çalışmanın literatürde bulunamamış olması, mevcut araştırma sonuçlarının yorumlanabilmesini zorlaştırmakla birlikte, bu alanda ilk defa yapılmış olan bu çalışmanın bundan sonraki çalışmalar için bir referans noktası olabileceği değerlendirilmektedir.

Bu sebeple, hakemlerin kendini sabotaj özelliklerini değerlendirmek ve bu konuda literatüre katkı sağlamak amacıyla bu tip çalışmaların yapılması ülke sporuna ve hakemlerin kişilik özelliklerinin değerlendirilmesi konusunda yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacaktır. Bundan sonra yapılacak olan çalışmalarda hakemlerin sabotaj eğilimleri incelenerek performans ve başarı düzeylerinin ne şekilde arttırılabileceği araştırılabilir; benzer çalışmalar farklı illerde görev yapan farklı demografik özelliklere sahip ve farklı klasmanda olan futbol hakemlerine yapılabilir ve diğer branşlardaki hakemlere de aynı çalışma tekrar edilerek uygulanabilir.

4.KAYNAKÇA

- Abacı, R. ve Akın, A. (2011). *Kendini Sabotaj: İnsanoğlunun sınırlı doğasının bir sonucu*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Akın, A. (2012). Kendini Sabotaj Ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 37(164), 176-187.
- Akın, A., Abacı, R. ve Akın, Ü. (2011). Self-handicapping: A conceptual analysis. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3 (3), 1155-1168.
- Anlı, G., Akın, A., Şar, A.H. ve Eker, H. (2011). Kendini sabotaj ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 14(54), 160-172.
- Bailis, D. (2001). Benefits of self-handicapping in sport: A field study of university athletes. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 33(4), 213-223.
- Büyükgöze, H. ve Gün, F. (2015). Araştırma görevlilerinin kendini sabotaj eğilimlerinin incelenmesi, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 689-704.
- Coudevylle, G.R., GINIS K.A.M. ve Famose, J. (2008). Determinants of self-handicapping strategies in sport and their effects on athletic performance. *Social Behavior and Personality*, 36 (3), 391-398.
- Coudevylle, G.R., Gernigon, C. ve Ginis, K.A.M. (2011). Self-esteem, self-confidence, anxiety and claimed self-handicapping: a mediational analysis. *Psychol Sport Exerc*, 12, 670-675.

- Coudeville, G., Ginis K.M., Famose J.P. ve Gernigon, C. (2008b). Effects of self-handicapping strategies on anxiety before athletic performance. *Sport Psychologist*, 22 (3), 304-315.
- Cox, C.B. ve Guiliano, T.A. (1999). Constructing obstacles vs. making excuses: Examining perceivers' reactions to behavioral and self-reported self-handicapping. *Journal of Social Behavior and Personality*, 14(3), 419-433.
- Finez, L., Berjot, S., Rosnet, E., Cleveland, C. ve Tice, D.M. (2012). Trait self-esteem and claimed self-handicapping motives in sports situations. *Journal of Sports Sciences*, 30(16): 1757–1765.
- Finez, L. ve Sherman, D.K. (2012). Train in vain: the role of the self in claimed self-handicapping strategies. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 34, 600-620.
- TFF (TÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU). (2017). Futbol oyun kuralları, erişim tarihi: 14 Eylül 2018. <http://tff.org/Resources/TFF/Documents/MHK/Oyun-Kurallari-2017-18.pdf>
- Gündoğdu, R. (2013). Investigation of self- handicapping tendencies of teacher candidates according to demographic variables by controlling self-esteem scores. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8(3), 263-277
- Hirt, E. R., Mccrea, S. M. ve Boris, H. I. (2003). I know you self-handicapped last exam: Gender differences in reactions to self-handicapping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(1), 177-193.
- Kearns, H., Forbes, A. ve Gardiner, M. (2007). A cognitive behavioural coaching intervention for the treatment of perfectionism and self-handicapping in a nonclinical population. *Behaviour Change*, 24(3), 157-172.
- Kuczka, K.K. ve Treasure, D.C. (2005). Self-handicapping in competitive sport: influence of the motivational climate, self-efficacy, and perceived importance. *Psychology of Sport and Exercise*, 6, 539–550.
- Martin, A. J., Marsh, H. W., Williamson, A. ve Debus, R. L. (2003). Self-handicapping, defensive pessimism, and goal orientation: A qualitative study of university students. *Journal of Educational Psychology*, 95(3), 617-628.
- Özçetin, Ü.Y.S. ve Hiçdurmaz, D. (2016). Kendini sabote etme ve ruh sağlığı üzerine etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 8(2), 145-154.
- Rhodewalt, F., Tragakis, M.W. ve Finnerty, J. (2006). Narcissism and self-handicapping: linking self-aggrandizement to behavior. *J Res Pers*, 40, 573–597.
- Rhodewalt, S., Saltzman, A.T. ve Wittmer, J. (1984). Self-handicapping among competitive athletes: the role of practice in self-esteem protection. *Basic and Applied Social Psychology*, 5(3) 197-209.
- Sansone, R.A., Mclean, J.S. ve Wiederman, M.W. (2008). The relationship between medically self-sabotaging behaviors and borderline personality disorder among psychiatric inpatients. *J Clin Psychiatry*, 10, 448-452.
- Sniezek, R.C. (2001). Behavioral self-handicapping among male and femal athletes. *Modern Psychological Studies*, 7(1), 20-27.

- Yıldırım, B.F. ve Demir, A. (2017). Kendini Engellemenin Yordayıcıları Olarak Öz Saygı, Öz Anlayış ve Akademik Özyeterlilik. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 676-701
- Zuckerman, M., Kieffer, S.C. ve Knee, C.R. (1998). Consequences of self-handicapping: Effects on coping, academic performance and adjustment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1619-1628.
- Zuckerman, M. ve Tsai, F.F. (2005). Costs of self-handicapping. *Journal of Personality*, 73(2), 411-442.